

Verjonging bomenlaan fietspad de koppeldijk Lunetten

De koppeldijk is een geasfalteerd fietspad in Lunetten. Het is een doorgaande fietsroute welke Utrecht en Houten met elkaar verbindt. Een beeldbepalend karakter zijn de bomenrijen aan weerszijden van het pad. De bomen zijn in een slechte conditie en aan vervanging toe. Door wortelopdruk is het asfalt op diverse plaatsen beschadigd.

De gemeente Utrecht wil uitvoering geven aan de verjonging van de bomenrijen en het fietspad opnieuw asfalteren. Het gaat om dat deel van de dijk vanaf de kruising bij Koppelsteede, richting A27 tot aan de brug rechts. Zestien bomen vormen een gevaar en de plicht tot veiligheid noopt de gemeente om deze bomen te kappen. Dit voorjaar is een kapvergunning voor deze bomen verleend. Eén boom is al geveld, de overige 15 bomen volgen in oktober (2009) . In de bijlage wordt verwezen naar een plattegrond waarop is aangegeven om welke bomen het exact gaat. In het terrein kunt u dit ook zien. De betreffende bomen zijn voorzien van een rode stip en een getal.

De publicatie in Ons Utrecht op 11 maart 2009.

Bij de overige 54 populieren die voorlopig nog niet geveld gaan worden, worden de overhangende en dode takken verwijderd.

In de boom die voorzien is van nummer 15 huist een hommelnest. Om het nest te sparen wordt deze boom, indien nodig, hoger afgezaagd.

De vraag is nu op welke manier het landschappelijke karakter weer hersteld kan worden. In het besef dat bewoners waarde hechten aan het groen en in het bijzonder de bomen in hun woonomgeving worden zij al in een vroeg stadium betrokken bij het beheer. Zeker als het gaat om ingrijpende maatregelen. De gemeente hecht waarde aan een aanpak, die voor de gebruikers van het gebied het meest acceptabel is.¹⁾ Zij heeft daarom het Bewoners Overleg Lunetten (BOL) uitgenodigd om haar mening kenbaar te maken.

Het BOL wil hier graag gehoor aan geven, maar wil ook dat haar inbreng zo breed mogelijk wordt gedragen door de direct omwonenden en anderen die het groen in de wijk een warm hart toe dragen. In deze notitie hebben de samenstellers de beschikbare informatie op een rij gezet om u in staat te stellen tot een afgewogen oordeel te komen.

¹ Bomenbeleid Utrecht, Concept Vastgesteld door College van B&W, 4 februari 2009.

Op woensdag 23 september bent u van harte welkom om uw mening kenbaar te maken op de bijeenkomst die het Bewoners Overleg organiseert op de stadsboerderij. Het streefbeeld is te komen tot:

- Gezonde bomen en behoud van de laanstructuur
- Een veilig fietspad

Voor het beheer van het groen in de wijk Lunetten is het Integraal Groenplan "*Natuurlijk Lunetten*" zowel voor het BOL als voor de gemeente de basis om projecten uit te voeren. Deze notitie informeert u onder meer over wat in het Integraal Groenplan "*Natuurlijk Lunetten*" geschreven is over de werkwijzen voor het verjongen van bomenrijen en de keuze van herplant. Verder twee adviezen als resultaat van onderzoeken door Bureau Van den Bijtel (auteur van het Groenplan) en van de heer Van den Brink, senior boomtechnisch adviseur van de gemeente Utrecht. Ook zijn onderdelen van het in februari 2009 door de gemeente aangenomen "Bomenbeleid Utrecht" in deze notitie meegenomen.

Beheren is het maken van keuzen en afwegingen

Het beheren van terreinen en elementen, zoals een bomenrij, is een kwestie van het maken van keuzen en afwegingen. Met allerlei aspecten kun je hierbij rekening houden. Denk aan de functie, beheerkosten, ecologische, landschappelijke en cultuurhistorische waarden. Welke van deze aspecten in een bepaalde situatie de meeste aandacht krijgt is subjectief. In het Integraal Groenplan “Natuurlijk Lunetten” ligt de nadruk op ecologische en landschappelijke waarden. Het beheer is gericht op duurzame instandhouding.

Dit is niet nietsdoen. De groene gebieden in en om Lunetten zijn te klein om de instandhouding via natuurlijke processen zoals successie te laten verlopen. Daarbij komt dat deze processen (in een stedelijk gebied) vaak ook niet stroken met de functie. Zoals in dit geval een bomenrij langs een fiets/wandelpad. De (verkeers)veiligheid voor de gebruikers van dit pad is een belangrijk aspect waar de beheerder rekening mee moet houden.

Bij het verlenen van een velvergunning wordt veiligheid mede overwogen. Is er een veiligheidsrisico dan weegt dit zwaarder dan een beheerafspraak, zoals blijkt uit de toelichting bij het toekennen van een velvergunning vellijst 01-12-2008 t/m 01-04-2009: “....bestaat er een veiligheidsrisico, hetgeen dient te prevaleren boven een beheerafspraak”.

Beheer is in principe gericht op de instandhouding van een bepaald stadium in de successie of zelfs een stuk terug te zetten. Dit laatste wordt door velen ervaren als een forse aantasting van die gewenste situatie. Vellen van bomen en zeker meerder bomen zorgt altijd voor een schokeffect. De ingreep zorgt altijd voor een zekere mate van onrust en verstoring (niet alleen voor mensen, ook voor dieren en planten).

De verschillende werkwijzen

In het Integraal Groenplan “Natuurlijk Lunetten” worden een aantal manieren beschreven waarop verjonging of vervanging van bomenrijen kan worden uitgevoerd. Zij staan hieronder genoemd met daarbij effecten van de werkwijze.

1. Niets doen.

- Zoals al gezegd successie (opeenvolging) heeft geen kans
- Vanwege de veiligheid zullen steeds bomen worden gekapt.
- Niet terugplaatsen van bomen leidt tot volledige kaalslag en niet tot de gewenste situatie van een bomenlaan
- Gezien het streefbeeld is dit geen reëel alternatief.
- Wanneer alle bomen zijn gekapt kan het asfalt worden vernieuwd.

2. De gehele rij/laan in een keer rooien en herplanten.

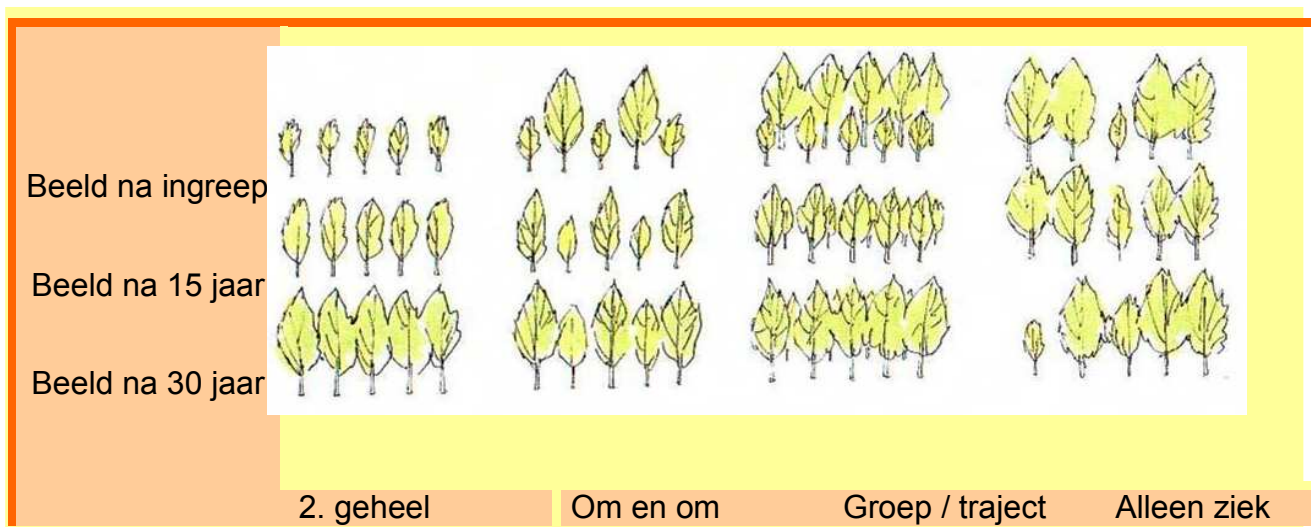
- Zodra de bomen een zekere wasdom bereiken, is er sprake van een uniform beeld.
- De bomen zijn even oud en hebben om en nabij dezelfde omvang
- Het beeldbepalende karakter van een rij of laan wordt gedurende een langere periode teniet gedaan.
- Het fietspad kan op korte termijn worden vernieuwd.

3. Geleidelijk vervangen.

- Het effect voor planten en dieren is minder groot.
- Het eenduidige beeld zal gedurende de groeifase lange tijd ontbreken.
- De bomen hebben een verschillende leeftijd en daarmee een verschillende omvang (incl. hoogte).
- Het fietspad wordt mogelijk pas vernieuwd als alle bomen zijn vervangen. Aanvankelijk van welke bomen worden gekapt kunnen beschadigingen door wortelopdruk wel of niet afnemen. Met tijdelijke maatregelen kan het fietspad mogelijk worden hersteld.

Bij het geleidelijk vervangen zijn meerdere werkwijzen te bedenken:

- De rij/laan in twee fasen (bijvoorbeeld om en om) rooien en herplanten met een tussenruimte van drie tot tien jaar.
- De rij/laan groepsgewijs of in deeltrajecten rooien en herplanten, waarbij om de drie tot tien jaar een nieuw traject wordt verjongd.
- Alleen de bomen met een duidelijke verminderde vitaliteit rooien en herplanten.

De methode “om en om” veronderstelt dat de bomen waarvoor nu de velprocedure loopt **niet** naast elkaar staan, maar toevallig min of meer **om en om** staan. Zoals op bijgaande plattegrond (PDF) is te zien zullen de bomen niet om en om geveld worden. In het geval van de Koppeldijk is deze variant gelijk aan het vervangen van alleen de bomen die ziek ofwel in een te slechte staat verkeren. Dit komt overeen met het advies van de gemeente zoals dat in de bijlage is beschreven.

Voor het geleidelijk vervangen van een **groep bomen of een traject** zijn diverse vormen te bedenken: **De overeenkomst bij alle mogelijke varianten is dat de 15 bomen waarvoor de velvergunning verleend is in oktober 2009 gekapt worden.** Het meest voor de hand liggend is een scheiding van de trajecten in Oost en West. Maar er zijn ook ander trajecten te bedenken.

- Behalve de 15 bomen worden alle populieren aan de oostzijde, aan de zijde van de Stadsboerderij Koppelsteede tot aan de kruising met de toegangsweg naar de boerderij geveld. Alleen de bomen aan de oostzijde worden vervangen.
- De meeste bomen (10) waarvoor nu de procedure loopt staan aan de westzijde. Daarom, behalve de 15 bomen alle bomen aan de westzijde tot aan de kruising met de toegangsweg naar de boerderij vellen. Alleen de bomen aan de westzijde worden vervangen.

De Keuze van de nieuwe bomen

De keuze van de soort boom is niet bepaald. **Hiervoor zijn dus gemotiveerde voorstellen te doen.** Het landschapsbeeld dat op langere termijn bereikt moet worden speelt een belangrijke rol. In het ‘Integraal Groenplan Natuurlijk Lunetten’ noemt de auteur, H. van den Bijtel de volgende soorten als toepasbaar: Zomereik, Gewone es, Linde en Populier.

Het advies van de boomtechnisch adviseur:

Voorstel nieuwe boomsoort: Populier of Alnus (waarbij een exacte soort nog bepaald wordt). Andere soorten die al genoemd zijn, zijn niet geschikt!

In het recent aangenomen **Bomenbeleid Utrecht**, (Concept, Vastgesteld door College van B&W, 4 februari 2009) wordt in paragraaf 3.5 Aanplant zwaardere bomen bij hoofdstructuur, pagina 27 onder meer het volgende geschreven:

“Om te komen tot méér volwassen bomen in de hoofdstructuur, planten wij bij het uitvallen van bomen (inboet in jargon) voortaan een zwaardere kwekerijmaat op hoofdstructuren bij projecten en op beeldbepalende plaatsen. De maat 16-18 cm (omtrek op 1 meter hoogte) is lange tijd de maximaal beschikbare maat geweest, maar kwekers leveren nu ook zwaardere maten met een goed ontwikkeld wortelgestel. Zwaardere maten komen nu nog incidenteel voor maar bij herstel van projecten in de hoofdstructuur kiezen wij daar nu zoveel mogelijk voor. Dit betekent een maatvoering van 20-25 cm omtrek. Deze bomen zijn op de kwekerij vaak nog

een twee of drietal jaar extra doorgekweekt. Bij speciale projecten kan soms een nog zwaardere maat gekozen worden.”

- Wanneer er gekozen wordt voor trajectgewijs verjongen waarbij een eindresultaat gewenst is van twee nagenoeg gelijke bomenrijen is een optie te onderzoeken waarbij in het eerste traject een minder zwaardere maat wordt geplant en in het volgende traject (5 tot 10 jaar later) een zwaardere maat die dan zo goed als mogelijk overeenkomt met de omtrek van de bomen die eerder geplant zijn.
- De huidige bomen staan ongeveer vijf meter uit elkaar en 1,80 meter vanaf het fietspad. Bij herplant adviseert de gemeente om een onderlinge afstand van tien meter te hanteren. Hierdoor zullen de bomen minder dood hout en wel een mooiere laan vormen.
- In het onderzoek van Van den Bijtel wordt geschreven: *“Onder de bomen komen goed ontwikkelde grasland vegetaties voor met onder andere gewone agrimonie (een rode lijst soort).”* Een nadere plaatsaanduiding ontbreekt. Een zoektocht deze zomer heeft niets opgeleverd. Om te voorkomen dat de berm en de vegetaties worden stuk gereden, is het desondanks wenselijk dat tijdens het rooien van de bomen niet met zware machines in de berm wordt gereden.

Het onderhoud van het fietspad totdat de laatste verjonging is uitgevoerd

Uit Bomenbeleid Utrecht: Duurzaam handhaven van de bomen is het uitgangspunt, ook voor straten waar wortelopdruk van bomen een probleem is. Er moet dus een afweging plaatsvinden van de ernst van wortelopdruk en de gevolgen voor de verharding en veiligheid, de mogelijkheden om te repareren en de conditie van de boom, de veiligheid en de beheerbaarheid van de boom. Boomwortelopdruk wordt een probleem voor de veiligheid genoemd wanneer er oneffenheden in een voetpad, fietspad of rijbaan ontstaan die groter of gelijk zijn aan 3 cm verschil in hoogte (CROW 146). De actie van de gemeente is afhankelijk van de ernst van de situatie, rekening houdend met de locatie (...) (de gemeente is als wegbeheerder aansprakelijk voor schade die voortvloeit uit beschadigde verharding). (pag. 33)

De adviezen

In het ecologisch onderzoek door Bureau Van den Bijtel (2005) wordt geconstateerd dat de bomenrij aan verjonging toe is. De vitaliteit (conditie) van de bomen is zo slecht dat zij potentieel een gevaar vormen. (windworp, vallend takhout, stambreuk) . Door wortelopdruk wordt het wegdek van het fietspad aangetast. Het advies is om binnen een periode van tien jaar (voor 2015) dit gevaar ongedaan te maken en het fietspad te herstellen en een werkwijze te hanteren zodat over een langer termijn (meer dan 10 jaar) de laanstructuur behouden is.

In 2007 is door een de boomtechnische adviseur van de gemeente een visueel onderzoek uitgevoerd. Geconstateerd wordt dat slechts 16 populieren een goede conditie hebben, zeven bomen verkeren in een zeer slechte conditie en de overige in een matige. Alle populieren hebben dood hout in hun kronen, alle kronen zijn aan het terugsterven. Aan enkele stamvoeten wordt inrotting geconstateerd. Het advies is om alle bomen te vellen

In dit onderzoek is ook naar de situatie van het wegdek gekeken.

Aan het begin van het fietspad, ter hoogte van de Stadsboerderij Koppelsteede zijn freessporen in het asfalt te zien. Zware gestelwortels van een aantal populieren zitten in, of lopen onder het asfalt door.

De bovenste laag van het asfalt affrezen zal zware verwondingen aan de gestelwortels van de populieren gaan veroorzaken. De gemaakte wonden aan de zware wortels zullen invalspoorten voor schimmels en bacteriën worden. De kans is groot dat er wortelrot ontstaat. Ook hier is het advies om het fietspad opnieuw te asfalteren. (bron: onderzoek 11 mei 2007, Stadswerken Utrecht, Afdeling Beheer & Onderhoud, groep Cultuurtechniek).

Dit advies heeft geleid tot het aanvragen (en verlenen) van de vergunning om deze bomen te vellen.

In juli 2009 is het advies uit 2007 geactualiseerd. Daaraan toegevoegd is een planning om de overige 39 bomen te vellen en te vervangen. Dit geactualiseerde advies is als bijlage integraal opgenomen.

Gebruikte bronnen:

- Bomenbeleid Utrecht, Concept Vastgesteld door College van B&W, 4 februari 2009:
<http://www.utrecht.nl/images/DSO/stedenbouw/Planologie/Bomenbeleid/bomenbeleid040209.pdf>
- Inventarisatie Koppeldijk populieren met wortelopdruk, gemeente Utrecht, Groep Cultuurtechniek, mei 2007
- Inventarisatie Koppeldijk populieren met wortelopdruk, herzien advies 2009
- Werkplan verjonging Lanen en dunning bosplantsoenen Lunetten in de gemeente Utrecht,
- Van den Bijtel ecologisch onderzoek, zonder datum.
- Integraal Groenplan *Natuurlijk Lunetten*, H. van den Bijtel, deel 3, maart 2004
<http://people.cs.uu.nl/henkplunetten/rap/rap3/>

Bijlagen:

1. Advies Koppeldijk Lunetten, versie 2009, Stadswerken Cultuurtechniek:
http://www.lunetten.nl/bol/documenten/Koppeldijk_in_Lunetten_advies.pdf
2. Populieren Koppeldijk (planning bij advies), Stadswerken Cultuurtechniek:
http://www.lunetten.nl/bol/documenten/populieren_koppeldijk_plattegrond.pdf

